

Зайцев О.Л.

**Харківський національний університет внутрішніх справ
К.ю.н., завідувач кафедри охорони інтелектуальної власності,
цивільно-правових дисциплін ХНУВС**

Практика застосування судами України статті 1272 ЦК України.

Ст. 1272 ЦК України визначає наслідки пропущення строку для прийняття спадщини, зокрема, якщо спадкоємець протягом шестимісячного строку, не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. За письмовою згодою спадкоємців, які прийняли спадщину, спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, може подати заяву про прийняття спадщини нотаріусу за місцем відкриття спадщини. За позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини.

Відповідно у листі Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» (надалі Листа) проаналізовано і узагальнено застосування ст. 1272 ЦК щодо права на звернення до суду з позовом про визначення додаткового строку для прийняття спадщини. Але зміст листа в свою чергу породжує низку запитань.

Відповідно до Листа позов про визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини подається: 1) у разі відсутності письмової згоди всіх спадкоємців, які прийняли спадщину, на подання спадкоємцем, який пропустив шестимісячний строк, заяви про прийняття спадщини до нотаріальної контори; 2) у разі пропуску шестимісячного строку подання заяви про прийняття спадщини до нотаріальної контори та відсутності інших спадкоємців, які прийняли спадщину та могли б дати письмову згоду на подання цієї заяви. На наш огляд ці додатки по своїй суті зводяться до

обґрунтованій відмові нотаріуса здійснити перерозподіл спадкового майна с урахуванням частки відсутнього спадкоємця.

Абсолютно правильно вказано, що визначаючи спадкоємцеві додатковий строк для подання заяви про прийняття спадщини, суд не повинен вирішувати питання про визнання за ним права на спадщину. Спадкоємець після визначення йому додаткового строку для прийняття спадщини має право прийняти спадщину в загальному порядку.

Але, в свою чергу, сумнівним є положення, що належними відповідачами у спорах про визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини є тільки спадкоємці, які прийняли спадщину, або територіальні громади в особі органів місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. А також, що при розгляді справи про визначення додаткового строку на прийняття спадщини не потрібно залучати нотаріуса, державну нотаріальну контору в якості третіх осіб, адже вони є учасниками правовідносини із спадкування та заінтересованими особами. Тому, що «Заявності у спадковій справі заяви спадкоємця про відмову від права на спадщину його вимоги про визначення додаткового строку для прийняття спадщини задоволенню не підлягають. Така позиція узгоджується із ч. 5 ст. 1273 ЦК, відповідно до якої відмова від прийняття спадщини є безумовною і беззастережною». Але яким чином суд отримає копію заяви про відмову від права на спадщину, якщо нотаріус до справи не був залучений?

При вирішенні справ про визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини суди враховують, що додатковий строк визначається у разі, поважної причини пропуску строку для прийняття спадщини. Традиційно такими причинами є: тривалу хворобу, перебування спадкоємця тривалий час за межами України, відбування покарання в місцях позбавлення волі, перебування на строковій військовій службі в Збройних Силах України тощо.

Судова практика розширила розуміння роз'яснення, які містяться у абз. 6 п. 24 ППВСУ від 30 травня 2008 року № 7, згідно з якими поважними є

причини, пов'язані з об'єктивними, непереборними, істотними труднощами для спадкоємця на вчинення цих дій. Відносивши до поважних причин наступні **(автор цитує частини судових рішень)**:

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у позові, апеляційний суд керувався тим, що позивачем не надано доказів того, що він за станом здоров'я не мав можливості у передбачений законом строк звернутися до нотаріальної контори із заявою про прийняття спадщини. Суд касаційної інстанції зазначив, що апеляційним судом зроблено обґрунтований висновок про те, що хоча наприкінці 2008 року позивач перебував на лікарняному у зв'язку із перенесеним інфарктом, однак після смерті спадкодавця. 25 серпня 2009 року він був працездатним, працював, мав скорочений робочий час та тиждень, протягом півроку на лікарняному не перебував, лише навідував лікаря. У зв'язку з наведеним апеляційний суд не знайшов підстав для визначення додаткового строку для прийняття спадщини (справа № 6-6304св10).

Суди визнавали поважними причинами пропуску строку для прийняття спадщини неправильне роз'яснення в сільській раді порядку спадкування, яке полягало в тому, що до нотаріуса необхідно звертатися після спливу шестимісячного строку з дня смерті спадкодавця (справа № 2-419/11); тимчасову втрату правовстановлюючих документів або відсутність оригіналів документів на спадкове майно в період подання заяви (справи №№ 2-280/10, 2-245/10, 2-1629/10, 2-1628/10, 2-1553/10, 2-1552/10 № 2-1270/10 № 2-264/10 № 2-1175/10).

Разом з тим слід погодитися з висновком суду апеляційної інстанції про те, що причина пропуску строку для прийняття спадщини не може бути визнана поважною, оскільки саме по собі незнання про смерть спадкодавця без установлення інших об'єктивних, непереборних, істотних труднощів на вчинення дій щодо прийняття спадщини не свідчить про поважність пропуску зазначеного строку (справа №6-1486цс15).

Скасовуючи рішення суду першої інстанції за апеляційною скаргою та ухвалюючи нове рішення про відмову у задоволенні позову, апеляційний суд виходив з того, що позивачем не доведено обставини, які свідчать про поважність причин пропуску строку для подання заяви про прийняття спадщини, оскільки він достовірно знав про смерть матері, а та обставина, що про наявність заповіту на його користь дізнався після спливу шестимісячного строку для подання відповідної заяви, не свідчить про поважність причин пропуску цього строку (справа №6-31415св12)

Звертаючись до суду апеляційної інстанції із апеляційною скаргою, в обґрунтування своїх доводів посилялась на те, що відсутність даних про спадкове майно не може бути перешкодою для спадкоємця, який має намір прийняти спадщину, для подачі в установленій законом строк заяви про прийняття спадщини. А також, посилялась на те, що у спірній квартирі на момент смерті проживав чоловік померлої - , спадкоємицею якого за законом є інша особа (справа №6-42601св12)

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, обґрунтовано виходив із того, що позивач не довела, що є її процесуальним обов'язком, поважних причин пропуску строку для прийняття спадщини, пов'язаних з об'єктивними, непереборними, істотними труднощами для вчинення цих дій (справа №6-31430св14).

Судом не можуть бути визнані поважними такі причини пропуску строку подання заяви про прийняття спадщини як юридична необізнаність позивача щодо строку та порядку прийняття спадщини, необізнаність особи про наявність спадкового майна, похилий вік, непрацездатність, незнання про існування заповіту, встановлення судом факту, що має юридичне значення для прийняття спадщини, невизначеність між спадкоємцями хто буде приймати спадщину, відсутність коштів для проїзду до місця відкриття спадщини, несприятливі погодні умови (справа №№6-6596св15).

Позивач пропустив строк на подання заяви про прийняття спадщини, проте зазначений строк пропущений ним з поважних причин, так як в 2005 році

в нього виявлено захворювання на туберкульоз і до січня 2008 року він постійно лікувався стаціонарно та амбулаторно (справа №6-15089св09).

Необґрунтованою є практика місцевих судів щодо визнання поважності причин пропуску строку подання заяви про прийняття спадщини фактичним користуванням і володінням майном спадкодавця або ж проживанням із спадкодавцем на час відкриття спадщини.

Помилковою була визнана практика судів, які визнають причини пропуску строку для подання заяви про прийняття спадщини поважними із порушенням вимог ч. 2 ст. 59 ЦПК, відповідно до якої обставини, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись іншими засобами доказування. Так, хвороба, перебування позивача-спадкоємця в іншому регіоні України у зв'язку із відрядженням, службовою необхідністю не можуть підтверджуватись лише показаннями свідків.